

Chương 1

Cơ sở toán học

I. Độ tăng của hàm

Cho hai hàm số f và g , $f: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$, $g: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$. Trong phần này bàn đến sự so sánh độ tăng của hai hàm $f(x)$ và $g(x)$ khi $x \rightarrow +\infty$.

1. Định nghĩa

Định nghĩa 1.1. Ta nói rằng $f(x) = o(g(x))$ khi x dần tới dương vô cùng, nếu như $\lim_{x \rightarrow +\infty} f(x)/g(x) = 0$.

Khi này người ta nói rằng $f(x)$ tăng chậm hơn so với $g(x)$ khi x lớn dần đến $+\infty$.

Ví dụ 1.1.

- a) $x^2 = o(x^5)$
- b) $\sin(x) = o(x)$
- c) $1/x = o(1)$

Định nghĩa 1.2. Ta nói rằng $f(x)$ là O-lớn của $g(x)$ khi x dần tới dương vô cùng, kí hiệu $f(x) = O(g(x))$, hoặc đôi khi viết $f(x)$ là $O(g(x))$, nếu như tồn tại hai hằng số $C > 0$ và $N > 0$ sao cho với mọi $x > N$ thì $|f(x)| \leq C \cdot |g(x)|$.

Ví dụ 1.2.

Xét hàm số $f(x) = x^2 + 2x + 3$. Rõ ràng $f(x) = O(x^2)$, vì với mọi $x > 1$ ta có $f(x) \leq x^2 + 2x^2 + 3x^2 = 6x^2$. Ngược lại ta cũng có $x^2 = O(f(x))$ vì hiển nhiên là với mọi $x > 0$ ta có $x^2 < f(x)$.

Ví dụ 1.3.

Ta cũng dễ thấy rằng $kx^2 = O(x^3)$ với $k > 0$, vì với $x \geq k$ ta có $kx^2 \leq 1 \cdot x^3$.

Đề ý rằng cặp giá trị C và N , nếu tồn tại, rõ ràng không phải là duy nhất.

Ví dụ 1.4.

- a) $1/(1+x^2) = O(1)$
- b) $\sin(x) = O(1)$

Định nghĩa 1.3. Ta nói rằng $f(x)$ tương đương với $g(x)$ khi x dần tới dương vô cùng, kí hiệu $f(x) \approx g(x)$, nếu như $\lim_{x \rightarrow +\infty} f(x)/g(x) = 1$.

Ví dụ 1.5. $1+x+x^2 \approx x^2$, $(2x+4)^2 \approx 4x^2$.

Mệnh đề 1.1. Cho $f(x) = a_0 + a_1x^1 + a_2x^2 + \dots + a_{n-1}x^{n-1} + a_nx^n$, trong đó $a_i, i=0,1,\dots,n$, là các số thực. Khi đó $f(x) = O(x^n)$.

Chứng minh:

Kí hiệu $C = |a_0| + |a_1| + |a_2| + \dots + |a_{n-1}| + |a_n|$.

Với $x > 1$ ta có $x^k < x^n$, với $k < n$, suy ra

$$\begin{aligned} |f(x)| &< |a_0 + a_1x^1 + a_2x^2 + \dots + a_{n-1}x^{n-1} + a_nx^n| && \leq \\ &|a_0| + |a_1x^1| + |a_2x^2| + \dots + |a_{n-1}x^{n-1}| + |a_nx^n| && \leq \\ &|a_0| + |a_1| \cdot x + |a_2| \cdot x^2 + \dots + |a_{n-1}| \cdot x^{n-1} + |a_n| \cdot x^n && \leq \end{aligned}$$

$$(|a_0| + |a_1| + |a_2| + \dots + |a_{n-1}| + |a_n|) \cdot x^n \leq C \cdot x^n. (\text{đpcm})$$

Ví dụ 1.6. Đánh giá tổng n số tự nhiên đầu tiên

$$\begin{aligned} S(n) &= 1 + 2 + \dots + n \\ &< n + n + \dots + n = n^2. \text{ Vậy } S(n) = O(n^2). \end{aligned}$$

Nhận xét:

Số mũ 2 trong $O(n^2)$ đã phải là nhỏ nhất hay chưa? Cũng như vậy, biểu thức n^2 đã phải là nhỏ nhất hay chưa? Việc đánh giá hàm trong O -lớn cũng như bậc của hàm càng sát càng tốt. Ta có nhận xét rằng nếu tồn tại các hằng số N , C_1 và C_2 sao cho bắt đầu từ $x > N$ ta có $C_1 \cdot g(x) \leq f(x) \leq C_2 \cdot g(x)$ thì rõ ràng là đánh giá $O(g(x))$ đối với $f(x)$ được coi là khá chính xác. Trong trường hợp này người ta còn nói rằng $f(x)$ và $g(x)$ là cùng bậc.

Chẳng hạn, $f(x) = x^2$ với $g(x) = x^2 + 2x + 3$ là cùng bậc, hoặc $f(x) = a_0 + a_1 x^l + a_2 x^2 + \dots + a_{n-1} x^{n-1} + a_n x^n$ với x^n là cùng bậc.

Trong ví dụ 1.3 đã chỉ ra $kx^2 = O(x^3)$, nhưng rõ ràng x^3 không phải là $O(kx^2)$. Thật vậy, với mọi C và N tùy ý ta chỉ cần chọn $x > \max\{1, C/k, N\}$ khi đó $x^3 > C \cdot kx^2$; có nghĩa là không tồn tại các số C và N như trong Định nghĩa 1.1. Như vậy, kx^2 và x^3 không phải là cùng bậc.

Ví dụ 1.4: Đánh giá hàm giai thừa $f(n) = n!$.

Quy ước: $0! = 1$

$$1! = 1;$$

$$3! = 1.2.3 = 6;$$

$$5! = 120;$$

$$10! = 362,880;$$

$$11! = 39,916,800;$$

$$20! = 2,432,902,008,176,640,000$$

Rõ ràng $n! < n^n$. Điều này chứng tỏ $n! = O(n^n)$. Từ đó suy ra $\log(n!) = O(n \log n)$.

Công thức xấp xỉ Stirling:

$$n! = \sqrt{2\pi n} \left(\frac{n}{e}\right)^n \left(1 + O\left(\frac{1}{n}\right)\right)$$

Một đánh giá khác đối với mọi n :

$$\sqrt{2\pi n} \left(\frac{n}{e}\right)^n \leq n! \leq \sqrt{2\pi n} \left(\frac{n}{e}\right)^{n + 1/12n}$$

Định nghĩa 1.4. Ta nói rằng $f(x) = \Omega(g(x))$ nếu như tồn tại $C > 0$ và dãy $x_1, x_2, x_3, \dots \rightarrow +\infty$, sao cho với mọi i : $|f(x_i)| > C.g(x_i)$.

Ví dụ, $x = \Omega(\log(x))$

Định nghĩa 1.5. Ta nói rằng hàm f tăng theo hàm mũ nếu tồn tại $c > 1$ và d sao cho $f(x) = \Omega(c^x)$ và $f(x) = O(d^x)$.

Ví dụ,

$$1) f(x) = e^{2x}$$

$$2) f(n) = n!$$

2. Độ tăng tổ hợp của hàm

Mệnh đề 1.2. Nếu $f(x) = O(u(x))$ và $g(x) = O(v(x))$ thì $(f+g)(x) = O(\max\{u(x), v(x)\})$.

Chứng minh:

Từ giả thiết suy ra tồn tại C_1, k_1, C_2, k_2 sao cho với mọi $x > k_1$ thì $f(x) \leq C_1.u(x)$, với mọi $x > k_2$ thì $g(x) \leq C_2.v(x)$. Đặt $k = \max\{k_1, k_2\}$, và $C = \max\{C_1, C_2\}$. Rõ ràng là với mọi $x > k$ thì $f(x) \leq C.u(x)$ và $g(x) \leq C.v(x)$, hay $f(x)+g(x) \leq 2.C \max\{u(x), v(x)\}$. Suy ra $(f+g)(x) = O(\max\{u(x), v(x)\})$. $\square$

Hiển nhiên, nếu $u(x) = v(x)$, có nghĩa là nếu $f(x) = O(u(x))$ và $g(x) = O(u(x))$, thì ta có đánh giá $(f+g)(x) = O(u(x))$.

Mệnh đề 1.3. Nếu $f(x) = O(u(x))$ và $g(x) = O(v(x))$ thì $(fg)(x) = O(u(x).v(x))$.

Chứng minh: (Tương tự chứng minh trên).

Nhận xét

Một số thuật toán bao gồm một số thủ tục con hợp lại. Với dữ liệu đầu vào xác định số các bước cần thiết để giải bài toán là tổng các bước theo các thủ tục con. Như thế ta phải tìm cách đánh giá số các bước mà các thủ tục con thực hiện sau đó tổ hợp các đánh giá đó lại.

Ví dụ 1.5. Tìm đánh giá hàm $f(n) = n \log(n!) + (3n^2 + 2n) \log n$.

Theo các ví dụ đã nêu ở trên ta có $\log(n!) = O(n \log n)$, từ đó dễ dàng suy ra rằng

$$n \log(n!) = O(n^2 \log n);$$

Mặt khác ta có $3n^2 + 2n = O(n^2)$, hay suy ra $(3n^2 + 2n) \log n = O(n^2 \log n)$. Cuối cùng ta có

$$f(n) = O(n^2 \log n)$$

Ví dụ 1.6. Tìm đánh giá đối với hàm $f(n) = (n+3) \log(n^2+4) + 5n^2$.

Ta có các đánh giá $n+3 = O(n)$ và $\log(n^2+4) = O(\log n)$. Thật vậy, đánh giá thứ nhất là hiển nhiên. Xét đánh giá thứ hai. Rõ ràng là với $n > 2$ ta có $\log(n^2+4) <$

$\log(2n^2) < \log 2 + \log n^2 = \log 2 + 2\log n < 3 \log n$. Từ đây suy ra $(n+3) \log (n^2+4) = O(n \log n)$.

Ngoài ra ta có $5n^2 = O(n^2)$. Từ đây suy ra $f(n) = O(\max \{ n \log n, n^2 \}) = O(n^2)$.

Ví dụ 1.7. Tìm đánh giá tốt nhất của hàm $f(x) = 2^x + 23$.

Hiển nhiên là với mọi $x > 5$ ta có $f(x) < 2 \times 2^x$. Vì vậy $f(x) = O(2^x)$. Ta cũng dễ thấy được là $2^x < f(x)$ với mọi $x > 0$. Vậy $O(2^x)$ là đánh giá tốt nhất đối với $f(x)$ (hay nói cách khác 2^x là cùng bậc với $f(x)$).

Đ 2. Thuật toán và độ phức tạp của thuật toán

I. Khái niệm thuật toán

Định nghĩa:

Một thuật toán là một bản liệt kê các chỉ dẫn, các quy tắc cần thực hiện theo từng bước xác định nhằm giải quyết một bài toán đã cho trong một khoảng thời gian hữu hạn.

Ví dụ: 2.1 Mô tả thuật toán tìm số lớn nhất trong một dãy hữu hạn các số nguyên.

- 1) Đặt giá trị cực đại tạm thời bằng số nguyên đầu tiên trong dãy;
- 2) So sánh số nguyên tiếp theo với giá trị cực đại tạm thời, nếu lớn hơn giá trị cực đại tạm thời thì đặt giá trị cực đại tạm thời bằng số nguyên đó.
- 3) Lặp lại bước 2) nếu còn các số nguyên trong dãy.
- 4) Giá trị cực đại tạm thời ở thời điểm này chính là số nguyên lớn nhất trong dãy.

Ta có thể viết lại thuật toán trên theo cách thức khác gọi là dạng giả mã:

Dữ liệu vào (input): a là mảng các số nguyên còn $n > 0$ là số các số trong mảng a;
Dữ liệu ra (output): max, số lớn nhất trong mảng a;

Procedure Tim_max(a: mảng các số nguyên);

- 1) max := a(1);
- 2) For i:=2 to n
- 3)   If max < a(i) then
- 4)   max := a(i);
- 5)   End If
- 6) End For

Như vậy, khi mô tả (hay xây dựng) một thuật toán cần chú ý tới các yếu tố sau:

- 1) *Dữ liệu đầu vào*: Một thuật toán phải mô tả rõ các giá trị đầu vào từ một tập hợp các dữ liệu xác định. Ví dụ, dãy số nguyên a(1), a(2),...,a(n), với $n < \infty$; hai số nguyên dương a và b;...
- 2) *Dữ liệu đầu ra*: Từ một tập các giá trị đầu vào, thuật toán sẽ tạo ra các giá trị đầu ra. Các giá trị đầu ra chính là nghiệm của bài toán. Ví dụ, số max là phần tử lớn nhất trong a(1),...,a(n); số d là ước chung lớn nhất của a và b;...
- 3) *Tính xác định*: Các bước của thuật toán phải được xác định một cách chính xác, các chỉ dẫn phải rõ ràng, có thể thực hiện được.
- 4) *Tính hữu hạn*: Thuật toán phải kết thúc sau một số hữu hạn bước.
- 5) *Tính đúng đắn*: Thuật toán phải cho kết quả đúng theo yêu cầu của bài toán đặt ra.
- 6) *Tính tổng quát*: Thuật toán phải áp dụng được cho mọi bài toán cùng loại, với mọi dữ liệu đầu vào như đã được mô tả.

Ta xét thuật toán nêu trong ví dụ trên:

- Dữ liệu đầu vào: mảng các số nguyên;
- Dữ liệu đầu ra: số nguyên lớn nhất của mảng đầu vào;
- Tính xác định: Mỗi bước của thuật toán chỉ gồm các phép gán, mệnh đề kéo theo;

- Tính hữu hạn: Thuật toán dừng sau khi tất cả các thành phần của mảng đã được kiểm tra;
- Tính đúng đắn: Sau mỗi bước kiểm tra và so sánh ta sẽ tìm được số lớn nhất trong các số đã được kiểm tra. Rõ ràng, sau lần kiểm tra cuối cùng thì xác định được số lớn nhất trong toàn bộ các số đã được kiểm tra, có nghĩa là toàn bộ dãy.
- Tính tổng quát: Thuật toán cho phép tìm số lớn nhất của dãy số nguyên hữu hạn n bất kỳ.

II. Ví dụ

Ví dụ 2.2. Thuật toán tìm kiếm tuần tự (tuyến tính)

Input: mảng a gồm n các số nguyên và số nguyên x cần tìm trong danh sách;

Output: Chỉ số $index$; chỉ số $index$ bằng chỉ số phần tử bằng x , hoặc bằng -1 nếu không tìm được x .

Procedure TimKiem_TT(a :mảng số nguyên; x : số nguyên);

$i:=1$;

While $i \leq n$ and $x \neq a(i)$ Do $i:=i+1$; End While

if $i \leq n$ then $index:=i$ else $index:=-1$; End If

Ví dụ 2.3. Thuật toán tìm kiếm nhị phân

Input: mảng a gồm n các số nguyên đã được sắp xếp tăng dần và số nguyên x cần tìm trong danh sách;

Output: Chỉ số $index$; chỉ số $index$ bằng chỉ số phần tử bằng x , hoặc bằng 0 nếu không tìm được x .

Procedure TimKiem_NP(a :mảng số nguyên; x : số nguyên);

1. $first := 1$; $last := n$;

2. $found := false$;

3. While $first \leq last$ and not $found$ Do

4. $index := (first + last) \div 2$;

5. If $x = a(index)$ then $found := true$

6. else if $x < a(index)$ then $last := index - 1$

7. else $first := index + 1$;

8. end if

9. end if

10. End While

11. If not $found$ then $index := 0$;

III. Độ phức tạp của thuật toán

Tính hiệu quả của thuật toán thông thường được đo bởi thời gian tính (thời gian được sử dụng để tính bằng máy hoặc bằng phương pháp thủ công) khi các giá trị đầu vào có kích thước xác định. Tính hiệu quả của thuật toán cũng được xem xét theo thước đo dung lượng bộ nhớ đã sử dụng để tính toán khi kích thước đầu vào đã xác định.

Hai thước đo đã nêu ở trên liên quan đến độ phức tạp tính toán của một thuật toán, được gọi là độ phức tạp thời gian và độ phức tạp không gian (còn gọi là độ phức tạp dung lượng nhớ).

Việc xem xét độ phức tạp không gian gắn liền với việc xem xét các cấu trúc dữ liệu đặc biệt được dùng để thực hiện thuật toán.

Trong phần đầu của giáo trình này chúng ta sẽ chỉ đề cập đến độ phức tạp thời gian của một thuật toán. Độ phức tạp thời gian của một thuật toán thường được biểu diễn thông qua số phép toán trong khi thực hiện thuật toán khi các giá trị dữ liệu đầu vào có **kích thước** xác định.

Người ta thường dùng số phép tính làm thước đo độ phức tạp thời gian thay cho thời gian thực của máy tính là vì các máy tính khác nhau thực hiện các phép tính sơ cấp (so sánh, cộng, trừ, nhân, chia các số nguyên) trong những khoảng thời gian khác nhau.

Trong giáo trình này chúng ta cũng sẽ không thực hiện việc phân rã các phép toán sơ cấp nêu trên thành các phép toán bit sơ cấp mà máy tính sử dụng vì việc này là khá phức tạp.

Một khác cách đánh giá được sử dụng ở đây là cách đánh giá khả năng xấu nhất của thuật toán.

Định nghĩa 1

- Một thuật toán được gọi là có độ phức tạp đa thức, hay còn gọi là có thời gian đa thức, nếu số các phép tính cần thiết khi thực hiện thuật toán không vượt quá $O(n^k)$, với k nguyên dương nào đó, còn n là kích thước của dữ liệu đầu vào.
- Các thuật toán với $O(k^n)$, trong đó n là kích thước dữ liệu đầu vào, còn k là một số nguyên dương nào đó gọi là các thuật toán có độ phức tạp hàm mũ hoặc thời gian mũ.

Ví dụ 2.4. Xét thuật toán tìm kiếm phần tử lớn nhất trong dãy số nguyên cho trước
Dữ liệu vào (input): a là mảng các số nguyên, $n > 0$, là số các số trong mảng a ;
Dữ liệu ra (output): $\max$, số lớn nhất trong mảng a ;

Procedure Tim_max(a : mảng các số nguyên);

```
max := a(1);  
For i:=2 to n  
    If max < a(i) then  
        max := a(i);  
    End If  
End For
```

Vì các phép toán được dùng ở đây là các phép toán so sánh sơ cấp như ta đã nêu ở trên nên ta sẽ dùng số các phép toán sơ cấp này để đo độ phức tạp của thuật toán. Ta dễ dàng thấy được số các phép toán so sánh sơ cấp được sử dụng ở đây là $2(n-1)$. Vì vậy ta nói rằng độ phức tạp của thuật toán nói trên là $O(n)$ (còn nói là độ phức tạp tuyến tính).

Ví dụ 2.5. Xét độ phức tạp của thuật toán tìm kiếm tuyến tính.

Procedure TimKiem_TT(a :mảng số nguyên; x : số nguyên);

```
i:=1;  
While i<=n and x≠a(i) Do i:= i+1; end do  
if i<=n then index:=i else index:=-1; end if
```

Trong mỗi bước của vòng lặp có 2 phép toán so sánh được thực hiện: một để xem đã tới cuối bảng hay chưa và một để so sánh số nguyên x với một phần tử trong bảng. Số bước của thuật toán trong trường hợp xấu nhất là n . Sau cùng là một phép so sánh chỉ số i sau cùng của vòng lặp với số n . Vậy tổng số phép so sánh được sử dụng là $2n+1$. Độ phức tạp của thuật toán so sánh tuyến tính (tuần tự) là $O(n)$.

Ví dụ 2.6. Xét độ phức tạp của thuật toán tìm kiếm nhị phân.

Procedure TimKiem_NP(a:mảng số nguyên; x: số nguyên);

1. $first := 1; last := n;$
2. $found := false;$
3. While $first \leq last$ and not $found$ Do
4. $index := (first + last) \div 2;$
  - a) If $x = a(index)$ then $found := true$
  - b) else if $x < a(index)$ then $last := index - 1$
  - c)   else $first := index + 1;$
  - d)   end if
  - e) End if
5. If not $found$ then $index := -1;$

Giả thiết rằng có $n=2^k$ phần tử. Ta dễ dàng thấy được số phép toán so sánh tối đa là $2k+1 = 2\log_2 n$. Hay độ phức tạp $O(\log n)$, độ phức tạp logarit.

Một vài loại thường gặp

- $O(1)$ Độ phức tạp hằng số.
- $O(\log n)$ Độ phức tạp logarit.
- $O(n)$ Độ phức tạp tuyến tính.
- $O(n^k)$ Độ phức tạp đa thức.
- $O(n \log n)$ Độ phức tạp $n \log n$.
- $O(b^n), b > 1$ Độ phức tạp hàm mũ
- $O(n!)$ Độ phức tạp giai thừa

Ví dụ 2.7. Cho một số nguyên n . Hãy tìm số nguyên m lớn nhất mà khi biểu diễn nó theo cơ số 16 thì có các chữ số khác nhau đôi một và tổng các chữ số (ở cơ số 16) đúng bằng n .

Do một số lớn nhất có thể thành lập từ các chữ số khác nhau trong hệ đếm 16 là FEDCBA9876543210 (= 18 364 758 544 493 064 720) cho nên số n có giá trị lớn hơn 128 thì không cần kiểm tra. Nếu sử dụng thuật toán tìm kiếm tuần tự thì ta sẽ phải duyệt 18 364 758 544 493 064 720 trường hợp. Mỗi trường hợp phải đổi số tương ứng ra cơ số 16, tính tổng các chữ số và so sánh với n . Và cuối cùng là phải tìm số lớn nhất thoả mãn cả hai điều kiện kia. Nếu giả định mỗi giây có thể kiểm tra được 1,000,000 trường hợp thì phải mất 5,101,321,817 giờ, hay 212,555,075 ngày, hay 582,343 năm.

Nếu dùng một thuật toán tốt ta sẽ cần ít thời gian hơn. Ta so sánh hai số có cùng số chữ số với nhau. Từ trái sang phải số nào có chữ số đầu tiên lớn hơn thì số đó lớn hơn. Như vậy, nếu với cùng các chữ số thì việc sắp đặt sao cho các chữ số giảm dần từ trái sang phải sẽ cho ta số lớn nhất trong các số có cùng các chữ số. Từ đó dẫn tới thuật toán sau:

InPut: Số n và mảng A còn trống.
 OutPut: Mảng A chứa các chữ số của m

```

Procedure Tim_so_m(n:byte);
1. For i:=0 to 15 do a[i]:=0;
2. i:=0;
3. While n > a[i] do
    a) Inc(i);
    b) a[i] := i;
    c) n := n-i;
4. j:=15;
5. While n>0 do
    a) t := min {n, j-a[i] };
    b) a[i] := a[i] + t;
    c) n := n - t;
    d) Dec(j); Dec(i);
  
```

Và theo thuật toán này ta chỉ cần tốn không đầy một giây là có kết quả.
 Độ phức tạp của thuật toán $O(1)$;

Ví dụ 2.8. So sánh 2 thuật toán tính giá trị của đa thức tại $x=c$:

$$f(x) = a_0 + a_1x^1 + a_2x^2 + \dots + a_{n-1}x^{n-1} + a_nx^n$$

Thuật toán 1:

```

P:=1;
Ts:=a0;
For i:=1 to n
    P := P * c ;
    Ts:= Ts + a(i)* P ;
End For
  
```

Ts chính là giá trị của đa thức tại c. Số phép toán $3n$. Để ý rằng với thuật toán này việc tính các x^k , với $k = 1, 2, \dots, n$ một cách riêng rẽ có thể sẽ tạo ra những số lớn, hoặc gặp phải những sai số lớn.

Thuật toán 2 (Hoorner):

```

Ts := a(n) ;
For i:=1 to n
    Ts := Ts*c + a(n-i) ;
End For;
  
```

Ts là giá trị của đa thức tại c. Số phép toán $2n$.

Ví dụ 2.9. Đánh giá số phép chia số nguyên của thuật toán Euclid để tìm ước số chung lớn nhất của hai số nguyên a và b, $a > b$. Đáp số: $O(\log_2 b)$.

```

x:= a; y:=b;
While y>0
    r := x mod y;
    x := y;
  
```

$y := r;$

End While

Định lý Lamé: Cho a và b là các số nguyên dương với $a \geq b$. Số phép chia cần thiết để tìm USCLN(a, b) nhỏ hơn hoặc bằng 5 lần số chữ số của b trong hệ thập phân.

Chứng minh: Khi dùng thuật toán Euclid, đặt $r_0 = a$ và $r_1 = b$, để tìm ước số chung lớn nhất của a và b ta nhận được dãy sau:

$$r_0 = r_1 q_2 + r_2$$

$$r_1 = r_2 q_3 + r_3$$

.....

$$r_{k-2} = r_{k-1} q_k + r_k, \text{ với } 0 < r_k < r_{k-1}$$

$$r_{k-1} = r_k q_{k+1}$$

Vậy ở đây có tới $k+1$ phép chia để tìm được r_k là ước số chung lớn nhất của hai số nguyên a và b . Hiển nhiên là $q_{k+1} \geq 2$, $q_i \geq 1$, với mọi $i=0,1,2,\dots,k$. Suy ra

$$r_k \geq 1 = f_2$$

$$r_{k-1} \geq 2r_k = 2f_2 = f_3$$

$$r_{k-2} \geq r_{k-1} + r_k \geq f_3 + f_2 = f_4$$

.....

$$r_3 \geq r_4 + r_5 \geq f_{k-3} + f_{k-2} = f_{k-1}$$

$$r_2 \geq r_3 + r_4 \geq f_{k-2} + f_{k-1} = f_k$$

$$r_1 \geq r_2 + r_3 \geq f_{k-1} + f_k = f_{k+1}$$

Cuối cùng $b \geq r_2 + r_3$. Chú ý rằng dãy số $\{f_{k+1}\}$ nhận được ở đây chính là dãy Fibonacci. Do $f_k > ((1+\sqrt{5})/2)^{k-2}$ cho nên suy ra $b > ((1+\sqrt{5})/2)^{k-1}$, hay

$$\log b > (k-1) \lg(1+\sqrt{5})/2$$

Mặt khác, do $\lg(1+\sqrt{5})/2 \approx 0.208 > 1/5$ cho nên:

$$\log b > (k-1) \cdot 1/5$$

hay $k < 1 + 5 \log b$. Vậy, số phép toán là $O(\log b)$.

Chứng minh khác:

Bài tập

1. Các phép tương quan ứng với các kí hiệu O , o , Ω , $\approx$ có tính bắc cầu hay không (ví dụ, $f(x) = O(g(x))$, $g(x) = O(h(x))$ thì suy ra $f(x) = O(h(x))$)?
2. Chứng tỏ rằng nếu $f(n) = O(\log_a n)$, với $a > 1$, thì $f(n) = O(\log_b n)$, với mọi $b > 1$.
3. Chứng minh rằng $n \log n = O(n^2)$.
4. Chứng minh rằng $\lceil \lg(n+1) \rceil = \lfloor \lg n \rfloor + 1$
5. Tìm hàm $f(x)$ sao cho $f(x) = O(x^{1+\varepsilon})$, với mọi $\varepsilon > 0$, nhưng $f(x) \neq O(x)$.
6. Chứng minh rằng mệnh đề $f(n) = O((2+\varepsilon)^n)$ tương đương với mệnh đề $f(n) = o((2+\varepsilon)^n)$, với mọi $\varepsilon > 0$.

7. Chứng tỏ rằng $T(n) = n^{o(1)}$ khi và chỉ khi tồn tại hằng số $k > 0$ sao cho $T(n) = O(n^k)$.
8. Chứng minh rằng
  - a) $\lg(n!) = O(n \lg n)$
  - b) $n! = o(n^n)$.
9. Chứng minh rằng, nếu $f(n)$ và $g(n)$ là các hàm đơn điệu tăng, thì $f(n) + g(n)$ và $f(g(n))$ cũng là các hàm đơn điệu tăng.
10. Xây dựng các thuật toán tìm số bit 1 trong một số xâu bit s , số nguyên n . So sánh các thuật toán này.
11. Mô tả thuật toán chèn một số nguyên vào một mảng đã được sắp xếp tăng dần.
12. Mô tả thuật toán tìm các số cực đại trong một dãy hữu hạn các số thực.
13. Mô tả thuật toán tìm từ dài nhất trong một xâu kí tự (ta hiểu từ là một xâu các chữ cái liên tiếp).
14. Mô tả thuật toán tìm kiếm tam phân trên một mảng được sắp xếp tăng dần các số nguyên.
15. Mô tả thuật toán tìm một dãy con liên tiếp không giảm từ một dãy số nguyên cho trước (ở đây ta hiểu dãy con liên tiếp là dãy con gồm các phần tử liên tiếp của dãy ban đầu).
16. Xây dựng thuật toán nhân hai số nguyên, biết rằng mỗi số có thể có tới 100 chữ số.